

ki pa po vojni ni igrala nobene vloge, ker so jo takoj nadomestile tri stranke. Glede oboroženega odpora pravi, da so pobudo zanj dali praviloma komunisti, in povzema, "da so vojaški in politični pomen dosegli le slovenski partizani na Koroškem". Spregovori o "mitu", ki je nastal okoli odporniške skupine v Salzkammergut, spomni se tudi avstrijskih oficirjev, ki so bili vpleteni v dogodke 20. julija 1944, in o vojaški (dunajski) skupini okoli Carla Szokolla ter načelno pravi, "da osvoboditev Avstrije ni bila delo odpora (in to ni mogla biti), temveč izključno dosežek zavezniških vojaških sil. Sama Rdeča armada je na avstrijskih tleh izgubila 27.000 vojakov - znantno več kot štejejo vse žrtve avstrijskega odpora skupaj." Število žrtev nacističnega terorja v Avstriji se po Neugebauerju vse do danes lahko le oceni. Med 65.000 do 70.000 judovskih žrtev, 9000 do 10.000 Romov, 25.000 do 30.000 umorjenih z evtanizijo, 4000 do 5000 žrtev iz vrst politično preganjanih, k temu bi bilo treba prišteti nepoznano število obsojenih in likvidiranih po vojaških in "hitrih" sodiščih. Število zaprtih ocenjuje na 100.000.

V smislu izhodiščne opredelitve odpora Neugebauer podrobno našteva individualna odporniška dejanja. Med te prišteva tudi dejanja pomoči Judom (skrivanje, prehranjevanje, preskrba z lažnimi dokumenti ipd.), sabotaže v obratih, oblike pomoči prisilnim delavcem, kaznjencem in oblike individualnega odpora proti evtaniziji dolgo pred tovrstnim odporom Cerkve in cerkvenih dostojanstvenikov.

Monografija Wolfganga Neugebauerja o Avstrijskem odporu 1938-1945 je pregledno delo. Nudi temeljne informacije o vseh oblikah odpora, govori o organiziranem in individualnem odporu. Ne zanemarja njegovih izhodišč, postavlja ga v družbeni okvir in opozarja na njegove (mednarodne) razsežnosti, skratka, je potreben in dobrodošel priročnik za vse, ki iščejo temeljne informacije in se hočejo poglobljeno posvetiti vprašanjem antinacističnega odpora v Avstriji.

Avguštin Malle

Thomas Greif, Frankens braune Wallfahrt. Der Hesselberg im Dritten Reich. Selbstverlag des Historischen Vereins für Mittelfranken. Ansbach 2007, 630 strani (Mittelfränkische Studien 18)

Thomas Greif je pričujočo diseretacijo zagovarjal na univerzi v Bambergu. Za natis jo je predelal in dopolnil. V svojem delu opisuje pomen "svete gore Frankov", tega kulturnega kraja predvsem v času vzpona in viška nacionalsocializma. Iz raznih zornih kotov in vendar s potrebno pozornostjo na lokalnem kontekstu opisuje zgodovinski in kulturni (kultni) pomen gore Hesselberg, ki je v času nacizma zaznamovala tudi usodo tja nasilno deportiranih približno 300 koroških Slovencev. Ob upoštevanju slovenske literature in spominskih zapisov slovenskih izgnancev lahko govorimo o dveh povsem različnih zgodbah. Slovenski izgnanci namreč poročajo o "sveti gori Frankov" iz drugega zornega kota, kot analizira nastanek mitov in same "kanonizacije" gore avtor monografije.

O slovenskih izgnancih piše Thomas Greif v kratkem ekskurzu (str. 302-307). Upošteva vso bistveno slovensko literaturo in z navajanjem Ferenčevih *Virov (Quellen zur nationalsozialistischen Entnationalisierungspolitik in Slowenien 1941-1945)*, označi značaj taborišč slovenskih izgnancev, ki so le na prvi pogled po svojem režimu in po zaznavanju nekaterih prizadetih odstopala od drugih z represivnejšo upravo. Taborišče Hesselberg je bilo načrtovano le kot prehodno. V primeru nemške zmage bi slovenske deportirance poslali proti vzhodu. Greif popravlja mnenje Schönfeldinger-Siekierzynskijeve (*Kärntens slowenische Kinder. Die Vertreibung von 1942*), da je bilo taborišče zgrajeno prav za koroške Slovence. Barake so bile namreč postavljene za množico delavcev, ki naj bi ob vznožju gore in na njej zgradili razne objekte, ki bi jih uporabljale nacistične organizacije. Te nacistične načrte je leta 1939 prekrižala vojna, delavci pa so morali na fronte. Pred Slovenci so v barakah nekaj mesecev prebivali folksdojčerji iz Volinije in nato Besarabije. Te so potem poslali na Poljsko. Koroški Slovenci so na Hesselberg prispele okoli 20. aprila in tu ostali do julija 1945, ko so jim zavezniki končno omogočili vrnitev v domovino.

Greifova monografija je zanimiva, ker nam nudi dober vpogled v zgodovino drugega najpomembnejšega kulturnega prostora nacizma v tej deželi in sam kult, ki pa se seveda ni mogel kosati z Nürnbergom. Na Hesselbergu je gaulajter Julius Streicher med letoma 1925 (1928) in 1939 zbiral naciste. "Dan Frankov" je leta 1930 počastil, s svojo navzočnostjo firer, ki je ob tej priložnosti goro "kanoniziral". Letnih shodov se je udeležilo do 100.000 privržencev nacizma. Sporočila s "svete gore Frankov" so zadevala čaščenje nacizma in firerja, služila so poveličevanju germanstva, poveličevanju Streicherjevega gaua kot izjemnega, čaščenju kmečkih uporov in kmečkega stanu; poklicni antisemit Julius Streicher se je na njih izživljal v svojem antisemitizmu in proticerkveni nastrojenosti. Dnevi so potekali po določenem obredu: večer kresovanja je Streicher izkoristil za nagovor Hitlerjevi mladini (HJ in BDM), naslednji dan je sledila ljudska veselica z nagovorom (nagovori), ki so ga (jih) objavili vsi mediji gaua in seveda tudi razni nadregionalna občila. Streicher je vključil v propagiranje tega dneva še film in radio, naposled pa je skušal pomembnost povzdigniti še z glasbo in upodabljačo umetnostjo.

Avtor je knjigi dodal pomembne izvirne vire, med katerimi so izvlečki in povzetki Streicherjevih govorov, izstopa pa izvleček satire Valpurgina noč na Hesselbergu Ursa Liechtija, objavljane v romanu *Wodans Wiederkunft* (Zürich, 1936). Za psevdonimom se je skrival poznejši bavarski ministrski predsednik Wilhelm Hoegner.

Pregnani Slovenci so Hesselberg doživeli negativno in so si očitno za lastno tolažbo daleč od domovine ustvarili svoj "maščevalni" mit. Po pripovedovanju nekaterih izgnancev naj bi bili domačini govorili o tem, da bo deželo in prebivalce zadela nesreča, ko se bo na njihovi "sveti gori" pojavila skupina slovanskih molivcev. Thomas Greif o okoliških prebivalcih pravi, da za "dneve Frankov" niti niso hoteli vedeti. Obnašali so se torej kot številni Nemci in tudi Avstrijci - hoteli so biti nevedni. Po Greifovi monografiji je bila gora pomemben kulturni prostor, "sveta gora Frankov" pa je postala le desetletje pred prihodom tja deportiranih Slovencev.

Avguštin Malle